

Funded by
the European Union

unicef
for every child

Transformacija obrazovanja na Kosovu sa pasošem za učenje

Slučaj Shkollat.org

Kratak pregled politike

UNICEF INNOCENTI – GLOBALNA KANCELARIJA ZA ISTRAŽIVANJE I PREDVIĐANJE

UNICEF Innocenti – Globalna kancelarija za istraživanje i predviđanje bavi se pitanjima od najvećeg značaja za decu, kako aktuelnim tako i novim. pokreće promene kroz istraživanje i predviđanje širokog spektra pitanja prava deteta, podstičući globalni diskurs i aktivno angažujući mlade ljude u svom radu.

UNICEF Innocenti snabdeva lidere misli i donosiocima odluka dokazima koji su im potrebni za izgradnju boljeg, sigurnijeg sveta za decu. Kancelarija istražuje nerešene i nove probleme, koristeći primarne i sekundarne podatke koji predstavljaju glasove dece i samih porodica. Koristi predviđanje za postavljanje programa za decu, uključujući skeniranje horizonta, analizu trendova i razvoj scenarija. Kancelarija proizvodi raznoliku i dinamičnu biblioteku izveštaja, analiza i političkih dokumenata na visokom nivou i pruža platformu za debatu i zagovaranje širokog spektra pitanja prava deteta.

UNICEF Innocenti pruža, za svako dete, odgovore na njegove najhitnije brige.

Nalazi, tumačenja i zaključci izneseni u ovom radu su autori i ne odražavaju nužno stavove UNICEF-a.

Ovaj dokument je recenziran i eksterno i unutar UNICEF-a.

Odlomci iz ove publikacije mogu se slobodno umnožavati uz dužno priznanje. Zahteve za korišćenje većih delova ili potpune publikacije treba uputiti Jedinici za komunikacije na researchpublications@unicef.org.

Bilo koji deo ove publikacije može se slobodno reprodukovati ako je praćen sledećim citatom: Transformisanje obrazovanja na Kosovu sa pasošem za učenje. Slučaj Shkollat.org. UNICEF Innocenti – Globalna kancelarija za istraživanje i predviđanje, 2023.

IZRAZI ZAHVALNOSTI

Ovaj izveštaj su pripremili Joaquín Cárceles Martínez-Lozano i Thomas Dreesen, pod nadzorom i vođstvom Matta Brossard-a, šefa obrazovanja, UNICEF Innocenti – Globalna kancelarija za istraživanje i predviđanje.

Autori priznaju neprocenjive doprinose tokom istraživanja od strane kolega iz UNICEF-a na Kosovu (Nona Zicherman, Larissa Brunn, Kozeta Imami, Timur Ramiqi, Teuta Halimi i Antigona Uka), UNICEF-ove regionalne kancelarije za Evropu i centralnu Aziju (Nora Shabani i Christina Siina) i Globalno sedište UNICEF-a (Pragya Dewan). Istraživački tim je takođe zahvalan na povratnim informacijama Marigona Morina (Univerzitet u Calgaryju) i Bardha Qirezi (EduTask), koji su podržali proces recenzije. Na kraju, posebno priznajemo doprinose i istraživačke napore kolega sa Instituta za psihologiju – Univerzitet u Prištini, koji su vodili procenu potreba koja je u osnovi ovog izveštaja o politici (Diadora Čermjani, Kaltrina Kelmendi, Linda Hoxha i Era Hamiti).

Prepisku treba adresirati na:

UNICEF Innocenti – Globalna kancelarija za istraživanje i predviđanje Via degli Alfani, 58
50121 Firenca, Italija
Tel: (+39) 055 20 330
Fax: (+39) 055 2033 220

researchpublications@unicef.org www.unicef-irc.org
@UNICEFINnocenti na Twitter, LinkedIn, Facebook, Instagram i YouTube

© 2023 Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF) Naslovna fotografija: @UNICEF/2021/L.Aliu

Ovaj kratak pregled politike pripremljen je u okviru projekta „Ublažavanje uticaja COVID-19 na decu i porodice na Zapadnom Balkanu i Turskoj“, koji finansira Evropska unija, a sprovodi UNICEF.

Materijali, sadržaj i stavovi izraženi u ovom izveštaju pripadaju stručnjacima uključenim u istraživanje i ne predstavljaju nužno stavove Evropske unije.

*Sve reference na Kosovo treba shvatiti u kontekstu Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija

Grafički dizajn: Small World Stories

REZIME

Uz pravilno sprovođenje, digitalna nastava je moćan alat koji nastavnici mogu koristiti kako bi učenicima pružili interaktivnu, zabavnu i individualizovanu nastavu, kako unutar tako i izvan učionice. Ovo je posebno relevantno u kontekstu Kosova,¹ gde je 2018. godine četvoro od pet petnaestogodišnjaka (79 procenata) imalo poteškoća da razume tekst umerene dužine i složenosti, što je mnogo veći procenat od proseka Zapadnog Balkana (54 posto) (OECD, 2020). Na Kosovu je digitalna nastava još uvek relativno nov koncept, generalno povezan sa nastavom na daljinu tokom pandemije COVID-19. U ovom kontekstu, potrebni su dodatni naporu kako bi se osiguralo da nastavnici mogu da koriste digitalnu nastavu širom Kosova kao sredstvo za pružanje nastave usredsređenog na učenika, bilo da se nastava odvija licem u lice ili na daljinu. Ovo je prepoznato u Kosovskoj obrazovnoj strategiji (2022–2026), gde je digitalizacija u obrazovanju uključena kao jedan od pet osnovnih strateških ciljeva. Svrha ovog izveštaja je da pruži dokaze i političke zaključke za jačanje digitalne nastave na Kosovu, sa fokusom na povećanje kosovske nacionalne platforme za digitalnu nastavu: Shkollat.org.

Shkollat.org, lokalizovanu verziju Pasoša za učenje,²² pokrenulo je 2021. Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI) u saradnji sa UNICEF-om. Platforma za nastavu kombinuje najveće skladište video sadržaja za nastavu usklađenu sa nastavnim planom i programom na Kosovu sa komunikacionim alatima kao što su Microsoft Teams i pristup Office 365 desktop paketu. Koristeći Shkollat.org, nastavnici i učenici mogu komunicirati, deliti i uključivati se u sadržaj, saradivati na timskim projektima ili kreirati individualizovane testove i ocenjivanja. Razvoj i proširenje upotrebe Shkollat.org je od suštinskog značaja za podršku digitalnoj nastavi na Kosovu. Da bi se to postig-

lo, Kosovska obrazovna strategija (2022–2026) prepoznaje potrebu da se radi u šest oblasti (ili stubova): platforme za digitalnu nastavu, sadržaj, usavršavanje nastavnika i podrška, povezanost, uređaji i institucionalna podrška. Dokazi za ovaj izveštaj su izvučeni iz analize mešovite metoda procene potreba koju je sproveo Institut za psihologiju (Univerzitet u Prištini) i uz podršku UNICEF-a na Kosovu u periodu januar–februar 2022. Ovaj istraživački izveštaj predstavlja ključne zaključke politike za MONTI i ostale kreatora politike obrazovanja na zapadnom Balkanu. Oni su organizovani oko šest stubova digitalne nastave ugrađenih u Kosovsku obrazovnu strategiju (2022–2026).

1. Platforme digitalne nastave

Povećati napore u komunikaciji, zagovaranju i koordinaciji kako bi se Shkollat.org pozicionirao kao digitalno rešenje za nastavu koje nastavnici mogu koristiti za podršku nastavi usmerenoj na učenika unutar i izvan fizičke učionice. Na Kosovu, nastavnici su upoznati sa alatima za video konferencije, kao što je Zoom, koji je postao popularan kao rezultat pandemije COVID-19. Međutim, rešenja za digitalnu nastavu koja kombinuju digitalni sadržaj s digitalnim alatima još uvek se nedovoljno koriste. Da bi se proširila upotreba Shkollat.org i u udaljenim okruženjima i u kombinovanom pristupu u fizičkoj učionici, postoji potreba da se nastavnici uključe kroz zagovaranje, komunikaciju i obuku. Ovo uključuje ohrabrivanje svih opštinskih direkcija za obrazovanje i direktora škola da podrže i promovišu upotrebu Shkollat.org, olakšavajući proces uključivanja nastavnika i pružajući dovoljnu podršku novim korisnicima.

1 Sva reference na Kosovo treba shvatiti u odnosu na Rezoluciju 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (1999).

2 Pasoš za učenje je onlajn, mobilna i offline platforma koju isporučuje UNICEF i pokreće Microsoft Community Training.

2. Sadržaj

Dati prioritet razvoju kvalitetnog digitalnog sadržaja za Shkollat.org, uključiti nastavnike i učenike u proces. Više od polovine nastavnika u uzorku (62 procenta) navodi da pretražuju na internetu obrazovni sadržaj. Ipak, nastavnici često prijavljuju da se suočavaju sa izazovima da pronađu kvalitetan digitalni sadržaj usklađen sa nastavnim planom i programom kada pretražuju internet. Razvoj dodatnog kvalitetnog digitalnog sadržaja za Shkollat.org i promovisanje njegove upotrebe kao centralnog skladišta sadržaja usklađenog sa nastavnim planom i programom bi osiguralo da nastavnici mogu lako pristupiti i koristiti raznolik digitalni sadržaj kako bi odgovarao njihovim nastavnim ciljevima. Kvalitetan digitalni sadržaj je fleksibilan, pristupačan i privlačan za različite tipove učenika. Na strukturisan način prati ciljeve nastavnog plana i programa i nastavnici ga lako mogu uključiti u svoje nastavne planove. Participativni pristupi koji uključuju nastavnike i učenike u proces razvoja sadržaja mogu pomoći da se osigura da digitalni sadržaj bude relevantan i motivišući kako za nastavnike tako i za učenike.

3. Usavršavanje nastavnika i podrška

Razviti strukturirane, kvalitetne programe stručnog usavršavanja nastavnika kako bi nastavnici napredovali vlastitim tempom u skladu sa svojim potrebama učenja. Nastavnici na Kosovu često mogu pronaći mogućnosti za obuku nastavnika u vezi sa digitalnom nastavom. Međutim, programi obuke nastavnika mogu imati različite stepene kvaliteta u opštinama i školama i ne zadovoljavaju uvek potrebe nastavnika za učenjem. Standardi za nastavnike za digitalnu nastavu mogu pružiti okvir za razvoj strukturiranog nastavnog plana i programa o digitalnoj nastavi, koji pokriva osnovne veštine do naprednih kompetencija za digitalnu nastavu pomoću Shkollat.org, uključujući kako koristiti platformu sa drugim materijalima u mešovitom pristupu u učionici. Pored toga, razvoj standarda za programe stručnog usavršavanja nastavnika i podsticanje centralizovanih digitalnih obuka nastavnika preko Shkollat.org mogli bi pomoći u standardizaciji kvaliteta programa obuke nastavnika u svim opštinama.

4. Povezanost

Ojačati infrastrukturu povezivanja u školama (po učionicama) i razviti smernice najbolje prakse za upravljanje tehnologijom u učionici. Iako većina škola na Kosovu ima neki oblik pristupa internetu, to se često ne koristi za digitalnu nastavu. Treba uložiti napore da se poboljša ne samo broj škola povezanih na internet, već i da se poboljša kvalitet i doseg ove povezanosti.

5. Uređaji

Proširiti pristup digitalnim uređajima, posebno među ugroženim učenicima. Kao deo Kosovske obrazovne strategije (2022–2026), MONTI je izdvojio finansijska sredstva za jačanje IKT kapaciteta u školama. Pored toga, MONTI saraduje sa UNICEF-om na Kosovu na razvoju obrazaca zahteva za digitalnu opremu, koje treba da popune opštinski obrazovni direktori kako bi zatražili digitalnu opremu za svoje škole. U ovom procesu, posebna pažnja će se posvetiti školama sa slabijim IKT kapacitetima u odnosu na njihovu populaciju učenika. Kod kuće, deljenje uređaja i nedostatak pristupa internetu i dalje predstavljaju prepreke za učenike da se efikasno uključe u digitalnu nastavu. Kao rezultat toga, podrška ranjivim učenicima u vidu digitalnih uređaja da se uključe u digitalnu nastavu u školi i van nje takođe treba ostati prioritet.

6. Institucionalna podrška

Koordinisati i pratiti napore digitalizacije za uspešno sprovođenje. Kosovska obrazovna strategija (2022–2026) pruža prozor za modernizaciju pružanja obrazovanja na Kosovu putem digitalne nastave. Da bi se osigurao uspeh, važno je uspostaviti mapu puta za sprovođenje sa jasnim ciljevima i prekretnicama napretka, zasnovanu na osnovnim podacima i podacima praćenja. Ovo bi omogućilo praćenje sprovođenja u različitim opštinama i olakšalo identifikaciju potreba za podrškom kako se pojave. Isto tako, davanje prioriteta stvaranju jedinice za digitalizaciju na Kosovu imenovanje koordinatora za digitalnu nastavu u opštinskim obrazovnim direkcijama i školama moglo bi pomoći da se poboljša koordinacija napora u oblasti digitalne nastave na Kosovu, uključujući programe obuke nastavnika i raspodelu IKT resursa. Dosledna komunikacija sa nastavnicima i roditeljima takođe bi bila važna za koordinaciju napora, za povećanje njihove uključenosti i motivacije za usvajanje digitalne i kombinovane nastave i za njihovo ostajanje u toku sa inovacijama na terenu, uključujući razvoj na Shkollat.org i programe obuke.

1 UNOS

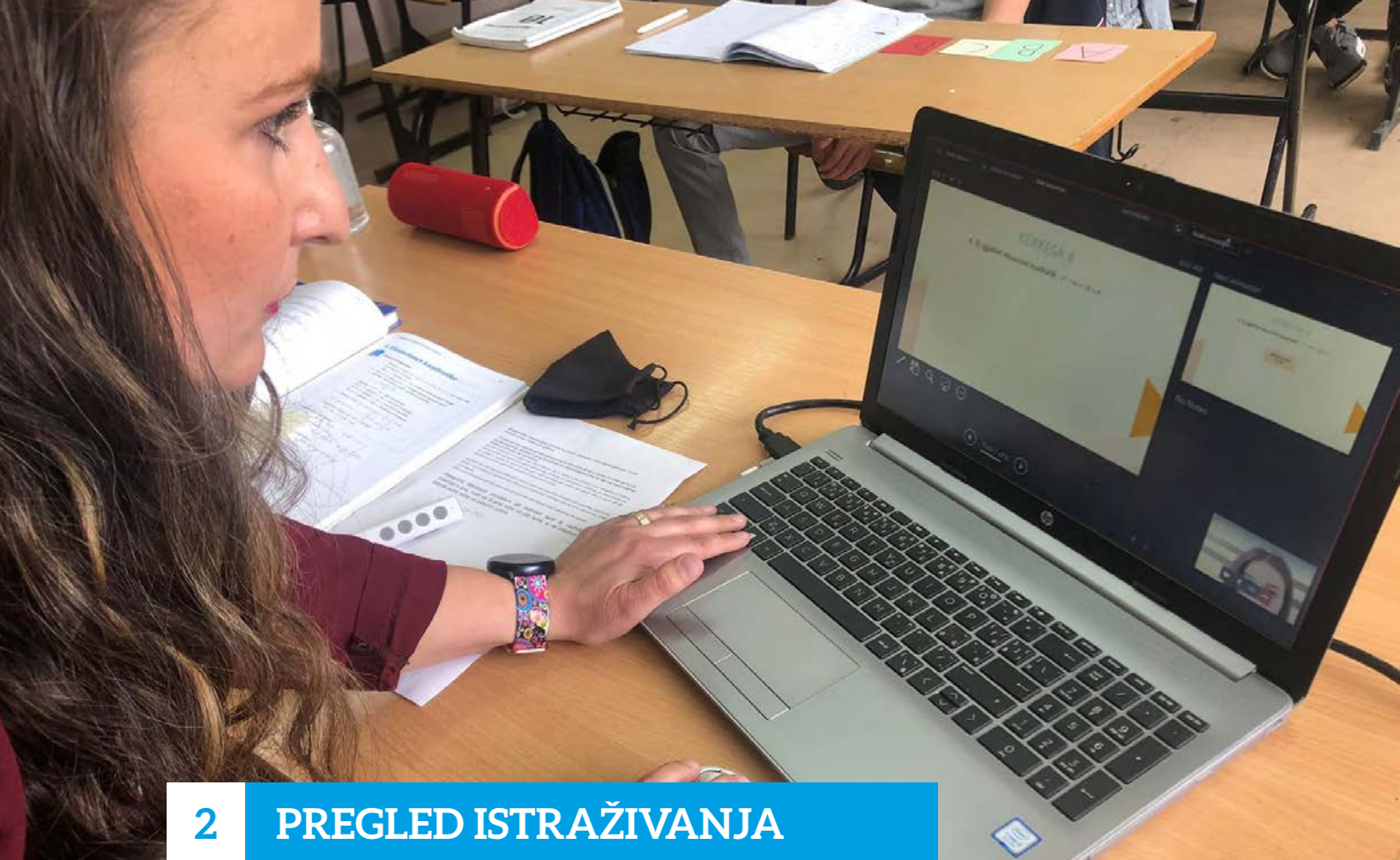
Obrazovni sistem na Kosovu suočava se sa značajnim izazovima. U 2018. godini, četiri od pet petnaestogodišnjaka (79 posto) imalo je poteškoća u razumevanju teksta umerene dužine i složenosti (OECD, 2020.). Ovaj udeo je izuzetno visok u poređenju sa prosekom Zapadnog Balkana (54 posto),³ ili Evropskom unijom (24 posto) (OECD, 2020). U poređenju sa drugim zemljama u regionu i Evropskoj uniji, manje je verovatno da su nastavnici na Kosovu pratili profesionalni razvoj u poslednja tri meseca (17 posto) ili da će slediti prilagodljive metode nastave kako bi zadovoljili individualne potrebe učenika (OECD, 2020). Hitno rešavanje ovih izazova je kritično za Kosovo, gde je 30 posto stanovništva mlađe od 18 godina – najmlađa populacija u Evropi (UNICEF, 2020). U tom kontekstu, transformacija obrazovanja zahteva inovativna rešenja za nastavu i fleksibilne pedagoške pristupe kako bi se zadovoljile različite potrebe učenja svakog deteta. Zatvaranje škola tokom COVID-19 naglasilo je potrebu za sistemima nastave na daljinu koji bi se mogli koristiti kada škole budu prisiljene da se zatvore (UNICEF, 2021). U okruženju nakon zatvaranja škola nakon COVID-19, Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI) nadovezuje se na zamah inicijativa za digitalnu nastavu koje su se pojavile tokom pandemije, kao i na široko rasprostranjenoj internet konekciji na Kosovu, kako bi poboljšao način na koji obrazovni sistemi koriste digitalnu nastavu. Potrebni su dodatni naponi kako bi se osiguralo da nastavnici mogu da koriste digitalnu nastavu širom Kosova kao sredstvo za pružanje nastave usmerene na učenika, u školi i van nje. Ovo se ogleda u novoj Kosovskoj obrazovnoj strategiji (2022–2026), gde je digitalizacija u obrazovanju uključena kao jedan od pet osnovnih strateških ciljeva.

Shkollat.org, kosovska lokalizovana platforma za digitalnu nastavu, može biti centralna u ovom procesu transformacije. U februaru 2021, MONTI, UNICEF i Microsoft pokrenuli su Shkollat.org kao kosovsku platformu za digitalnu nastavu. Shkollat.org je lokalizovana verzija Pasoša za učen-

je, programa digitalne nastave koji isporučuje UNICEF i pokreće Microsoft Community Training. Tokom zatvaranja škola i kako su se škole ponovo otvarale, Shkollat.org se progresivno širio i postao mesto za digitalnu nastavu na Kosovu. Od 2022. platforma za nastavu kombinuje komunikacione alate kao što su Microsoft Teams sa pristupom Office 365 desktop paketu i najvećim repozitorijumom video sadržaja za nastavu usklađenu sa nastavnim planom i programom na Kosovu. Koristeći Shkollat.org, nastavnici mogu upravljati virtuelnim učionicama u kojima nastavnici i učenici mogu komunicirati, deliti i uključivati se u sadržaj, saradivati na timskim projektima ili kreirati individualizovane testove i ocenjivanja. Isto tako, sav obrazovni sadržaj dostupan na Shkollat.org odobren je od strane MONTI-ja, uključujući više od 12.000 video lekcija za sve predmete od 1. do 9. razreda i programe zasnovane na veštinama za 10.-12.⁴ Slično, Shkollat.org uključuje sadržaj na albanskom, bosanskom, srpskom, turskom i romskom jeziku. MONTI je uključio Shkollat.org u Kosovsku obrazovnu strategiju (2022–2026). Ovo pruža jedinstveni prozor koji podržava njegovu upotrebu za sve nastavnike i učenike kao alata za digitalnu nastavu, bilo da je učionica na daljinu ili lično. Međutim, da bi se iskoristila velika obećanja digitalne nastave za sve učenike, potrebno je ispuniti niz uslova kako bi se osiguralo da digitalna nastava smanjuje, a ne povećava nejednakosti u učenju (Brossard et al, 2021).

³ Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Republika Severna Makedonija i Srbija (OECD, 2020).

⁴ Znanje, veštine i stavovi koji građani trebaju da bi bili u mogućnosti da u potpunosti učestvuju i doprinose društvu znanja (UNESCO Međunarodni biro za obrazovanje 2022).

2 PREGLED ISTRAŽIVANJA

Ovaj izveštaj predstavlja nalaze istraživanja i zaključke politike za jačanje ekosistema digitalne nastave na Kosovu, sa fokusom na primenu i proširenje Shkollat.org. U okviru strateškog cilja digitalizacije u obrazovanju, Kosovska obrazovna strategija (2022-2026) uključuje šest povezanih stubova, ili oblasti, za digitalnu nastavu. Istraživačka pitanja su organizovana oko sledećih šest stubova:

- 1. Rešenja digitalne nastave:** Koliko su nastavnici na Kosovu upoznati sa rešenjima za digitalnu nastavu kao što je Shkollat.org?
- 2. Sadržaj:** Da li nastavnici na Kosovu imaju pristup kvalitetnom digitalnom sadržaju usklađenom sa nastavnim planom i programom?
- 3. Usavršavanje nastavnika i podrška:** Koliko su nastavnici na Kosovu spremni da prihvate digitalnu nastavu kao deo nastave, u učionicama i van njih, i kako im se može pružiti podrška u budućnosti?
- 4. Povezanost:** Da li deca imaju pristup pouzdanoj internet vezi koju mogu koristiti za digitalnu nastavu, u školi i van nje??
- 5. Uređaji:** Da li deca imaju pristup uređajima za praćenje digitalne nastave kada je to potrebno, u školi i van nje?

Institucionalna podrška. Koje promene na nivou sistema mogu pomoći u jačanju ekosistema digitalne nastave na Kosovu?

Dokazi za ovaj izveštaj proizilaze iz procene potreba za digitalnom nastavom koju je sproveo Institut za psihologiju (Univerzitet u Prištini) i uz podršku UNICEF-a na Kosovu u periodu januar–februar 2022. u svakom od šest stubova digitalne nastave.⁵

2.1 Metode istraživanja

Institut za psihologiju (Univerzitet u Prištini), uz podršku UNICEF-a na Kosovu, sproveo je procenu potreba za digitalnom nastavom u periodu januar–februar 2022. Ovaj izveštaj sintetizuje nalaze iz procene i povezuje ih sa implikacijama politike.

Procena potreba za digitalnom nastavom fokusirala se na četiri opštine na Kosovu, uključene kao deo UNICEF-ovog programa na Kosovu za 2021–2025: Đakovica, Gnjilane, Lipjan i Dragaš. Prikupljeni su dokazi od učenika, roditelja, nastavnika i direktora škola, fokusirajući se na kapacitete škola za digitalnu nastavu; iskustva, kompetencije i stavove o digitalnoj nastavi; i o izazovima za uključ enje u digitalnu nastavu.

5. Uzorak za ovu procenu obuhvata 2.046 učenika, 207 nastavnika i 59 direktora škola u četiri opštine (Đakovica, Gnjilane, Lipjan i Dragaš).

Procena je sledila pristup mešoviti metoda, podržan kvantitativnom i kvalitativnom komponentom:

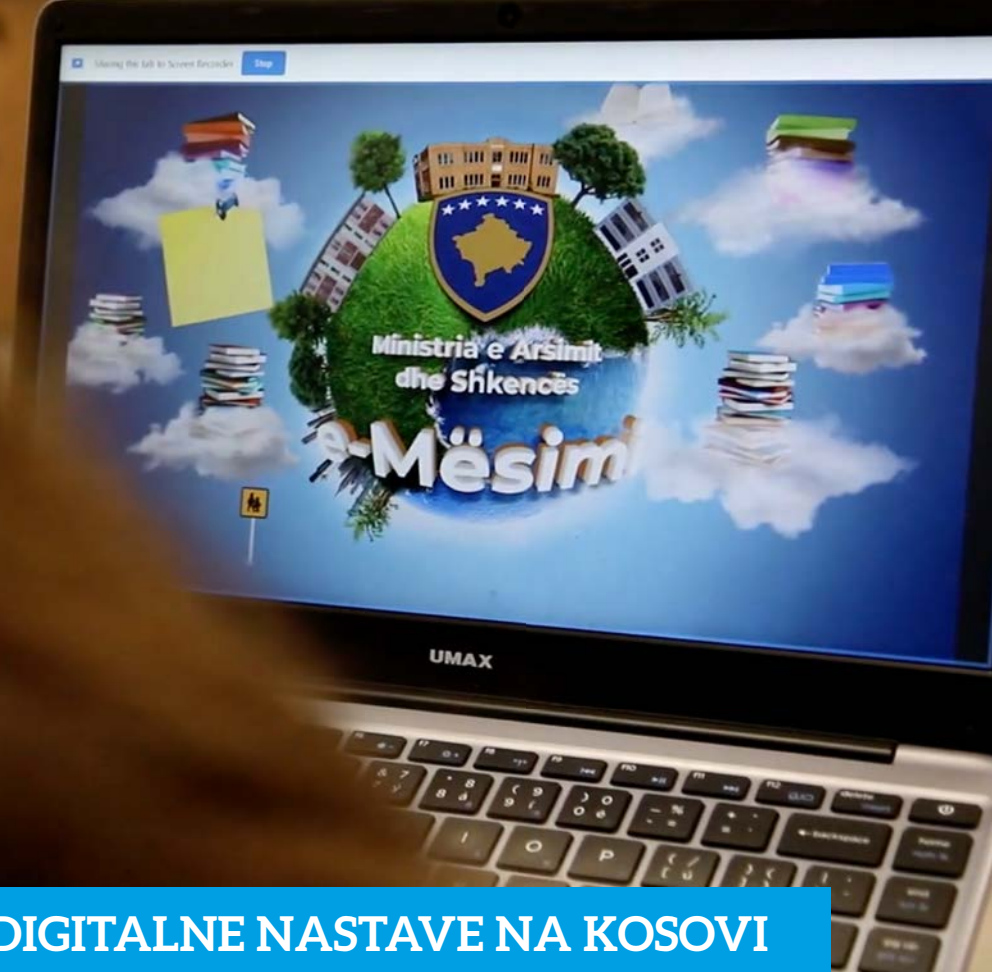
- Kvantitativni dokazi su prikupljeni kroz strukturirane upitnike sa 2.046 učenika, 207 nastavnika i 59 direktora škola i koordinatora kvaliteta škola koji predstavljaju kosovske javne srednje škole. Uzorak je stratifikovan tako da predstavlja škole u urbanim i ruralnim sredinama. Praćen je slučajni odabir kako bi se identifikovale škole i ispitanici za uzorak unutar ovih škola.

- Kvalitativni dokazi su prikupljeni, kako bi se nijansirali nalazi koji proizilaze iz kvantitativnih dokaza, kroz osam intervjua sa ključnim informatorima (KI) sa direktorima škola i četiri diskusije u fokus grupama (FGD) s roditeljima.

Dokazi iz kvantitativnih i kvalitativnih komponenti triangulirani su kao deo analize za ovaj izveštaj kako bi se identifikovale zajedničke teme i ključni uvidi.

The screenshot shows a learning management system interface. The top navigation bar includes the 'LEARNING' logo, a search bar with the text 'Kërkoni për kurse ose mësimë', and user icons for 'Shqip', a dropdown menu, a mail icon, a bell icon, and a profile icon. The main content area is titled 'Kabineti virtual' under the category 'Edukim jo-formal'. A sidebar on the left lists several courses with green checkmarks: 'Creative team', 'Bazat e së drejtës', 'Globi', 'Kabineti virtual', 'Kontabilisti Digjital', and 'Zyra virtuale - office team'. The main content area features a 3D illustration of a house with solar panels and a light bulb connected to a switch labeled 'ON'. The interface includes buttons for 'Koment' and 'Ekran i plotë' at the top right, and navigation buttons 'Më parë' and 'Tjetër' at the bottom right.

The screenshot shows a learning management system interface. The top navigation bar includes the 'LEARNING' logo, a search bar with the text 'Kërkoni për kurse ose mësimë', and user icons for 'Shqip', a dropdown menu, a mail icon, a bell icon, and a profile icon. The main content area is titled 'Biologjia - Qelizat japin indet-organet-organizmi - java parë - video 2' under the category 'Biologji - Klasa e gjashtë'. A sidebar on the left lists several video lessons: 'Biologjia - shkencë natyror...', 'Biologjia - Qelizat japin ind...', 'Organizimi i qenieve të gjall...', 'Karakteristikat themelore të...', 'Klasifikimi i organizmave - j...', and 'Klasifikimi i organizmave - j...'. The main content area features a video player with a diagram of a cell and a human figure. The video content includes the text: 'Si janë të organizuara qelizat deri në formimin e një organizmi shumë kompleks, ku qelizat as smund ti shohim me sy?'. The video player shows a progress bar at 1:15 / 9:59 and includes buttons for 'Koment', 'Më parë', and 'Tjetër'.

3 KONTEKST DIGITALNE NASTAVE NA KOSOVI

Iskustva digitalne nastave na Kosovu pre COVID-19 bila su mala i nekoordinirana. U 2018., samo jedan od svakih pet direktora škola prijavio je da je u njihovoj školi dostupna platforma za online nastavu (22 posto) (OECD, 2020). Zatim, nakon zatvaranja škola u martu 2020., digitalna nastava je postala hitan prioritet za doseganje do dece. U saradnji sa UNICEF-om i drugim partnerima, MONTI je razvio digitalne sadržaje za nastavu, pružio podršku nastavnicima za digitalnu nastavu i poboljšao pristup uređajima. U tom kontekstu, Shkollat.org je razvijen u bliskoj saradnji između MONTI i UNICEF-a na Kosovu i pokrenut u februaru 2021. Ovo je rezultiralo progresivnim vlasništvom nad Shkollat.org u okviru MONTI-ja uz podršku konsultanata UNICEF-a i njegovo uključivanje u Kosovsku obrazovnu strategiju (2021–2025) (Antonowicz, 2021).

Nastavnici, roditelji i učenici na Kosovu često razmišljaju o digitalnoj nastavi kao o privremenoj meri koja se preduzima u vanrednim situacijama. Kao rezultat toga, roditelji i učenici često povezuju digitalnu nastavu sa nastavom na daljinu tokom zatvaranja škola, uključujući online predavanja koja se održavaju na platformama za video konferencije ili obrazovni sadržaj koji se emituje na TV-u. Ova iskustva su povezana s izazovima i osećajem izolacije, nepredvidljivosti i razdražljivosti. Ovo potvrđuju rezultati procene potreba za digitalnom nastavom koju su sproveli UNICEF na Kosovu i Institut za psihologiju (Univerzitet u Prištini) u periodu januar–februar 2022. Učesnici kvalitativnog istraživanja napomenuli su da učenici nisu ozbiljno shvatali online nastavu tokom zatvaranja škola i često im je nedostajala motivacija da se pridruže nastavi. Isto tako, u kvalitativnim intervjuima roditelji su često percipirali digitalnu nastavu kao neefikasnu i nedelotvornu zbog promene rasporeda i slabog angažmana učenika. Ovi izazovi u tranziciji na digitalnu nastavu nakon zatvaranja škola i dalje imaju trajan uticaj na stavove učenika i roditelja prema digitalnoj nastavi.

„Ranije nismo imali digitalno obrazovanje za učenike koji uče onlajn, nismo znali šta je onlajn nastava. Učenici su imali stav da učešće tokom online nastave nije obavezno, kasnije su uvideli da to nije istina, ali u početku to nisu shvatili.”

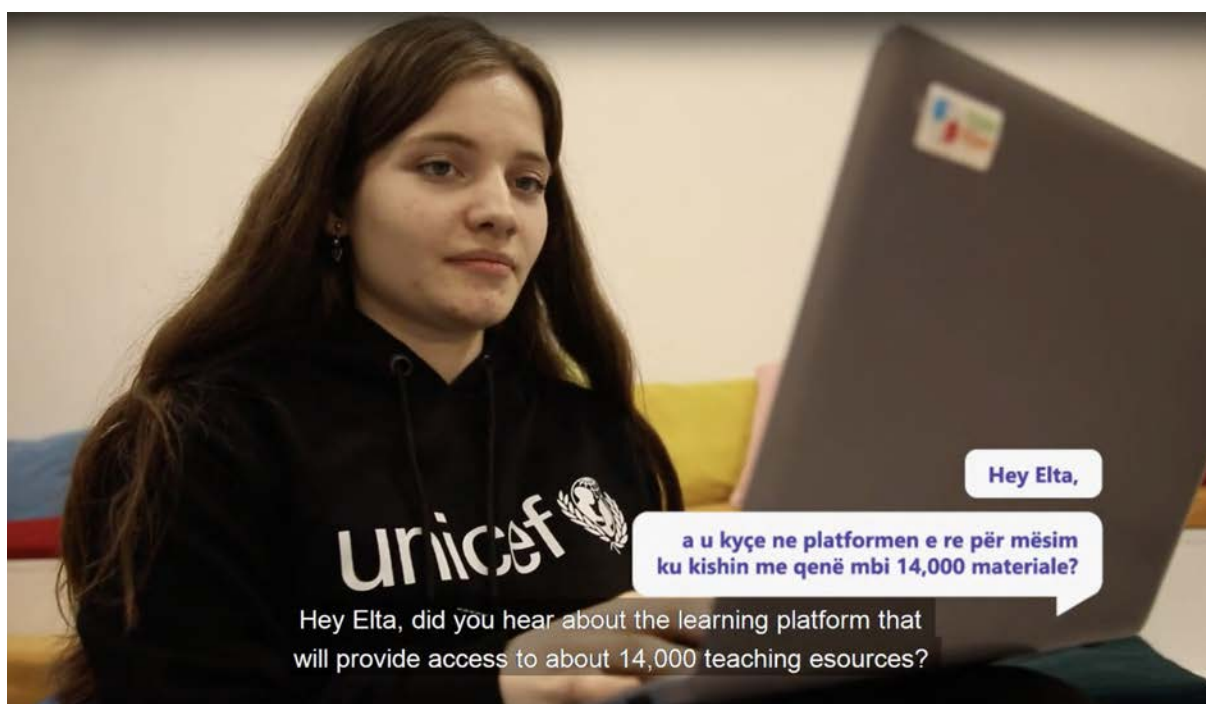
– Nastavnik srednje škole, Dragaš -

Ubuduće, sprovođenje obrazovne strategije Kosova (2022–2026) pružiće dobru priliku za promociju upotrebe digitalne i kombinovane nastave kako bi učenje bilo više usmereno na učenike i angažovanije za svako dete. Digitalna nastava je identifikovana kao strateški cilj za obrazovanje na Kosovu u narednim godinama. Kao podršku ovom cilju, Kosovska obrazovna strategija (2022–2026) predviđa stvaranje namenske jedinice za digitalizaciju obrazovanja – prve te vrste na Kosovu.

Pored toga, strategija postavlja napore u ključnim stubovima za digitalnu nastavu kako bi se:

1. podržala **centralizovana platforma** za digitalnu nastavu;
2. proizvoditi **kvalitetan digitalni** sadržaj;
3. izgraditi **digitalne kompetencije** za aktere;
4. poboljšati **pristup** povezivanju;
5. poboljšati **pristup uređajima**; i
6. stvoriti **institucionalne mehanizme** za podsticanje digitalnog obrazovanja.

Sprovođenje ove strategije pružiće jedinstvenu priliku da se dobije zamah za digitalnu i kombinovanu nastavu na Kosovu, pomažući da se mobilise i koordinira podrška za digitalizaciju u ministarskim jedinicama i školama. Podržavajući ove napore, sledeći odeljak predstavlja nalaze istraživanja i njihove implikacije na politiku.

4 NALAZI ISTRAŽIVANJA

Sledeći odeljak predstavlja nalaze istraživanja i njihove relevantne političke zaključke za podršku MONTI-u u jačanju ekosistema digitalne nastave na Kosovu, kao deo Kosovske strategije obrazovanja (2022–2026), i sa fokusom na proširenje Shkollat.org. Nalazi su organizovani oko šest ključnih stubova za digitalnu nastavu.

Rezultati pokazuju da su generalno, nastavnici i učenici na Kosovu prvo prihvatili digitalnu nastavu kao neophodnu akciju u kontekstu onlajn nastave na daljinu tokom COVID-19. Zbog ovog iskustva, nastavnici na Kosovu su obično upoznati sa alatkama za video konferencije, kao što je Zoom, i često koriste internet za traženje obrazovnog sadržaja. Međutim, digitalne platforme za nastavu, kao što je Shkollat.org, nedovoljno se koriste i postoji potreba za angažovanim digitalnim sadržajem usklađenim sa nastavnim planom i programom. Kada se nastavnici osećaju sigurni u svoje digitalne veštine, verovatnije je da će digitalnu tehnologiju uključiti kao deo svoje nastave; ali ne osećaju se svi spremni za to. Isto tako, nedostaci u pristupu povezivanju i uređajima mogu sprečiti učenike da se uključe u digitalno učenje u nastavi i van nje. U tom kontekstu, biće potrebni koordinisani naponi od ministarskih do opštinskih i školskih nivoa u svih šest stubova kako bi se digitalna nastava iskoristila za podršku individualizovanom i fleksibilnom učenju za svako dete.

Koliko su nastavnici na Kosovu upoznati sa rešenjima za digitalnu nastavu kao što je Shkollat.org?

Nastavnici u uzorku za procenu potreba bili su upoznati sa digitalnim alatima za komunikaciju. Većina direktora intervjuisanih kao deo procene potreba (90 posto) izvestili su da su nastavnici u njihovim školama koristili alate za video konferencije tokom pandemije COVID-19, uključujući Zoom (78 posto) ili Google Meet (15 posto). Isto tako, većina nastavnika (76%) smatra da je komunikacija sa učenicima putem Vibera korisna.

“Pandemija nas je zatekla nespremljene i nismo bili navikli na online platforme. Zajedno sa drugim nastavnicima odlučili smo koristiti Zoom.”

– Nastavnik osnovne škole, Gnjilane

Međutim, rešenja za digitalnu nastavu koja kombinuju digitalni sadržaj sa alatima za učenje, kao što je Shkollat.org, često su nedovoljno korišćena. Samo mali deo nastavnika koristio je digitalna rešenja za učenje koja kombinuju digitalni sadržaj sa alatima za učenje (13 posto), kao što su Shkollat.org (7 posto) ili E-shkollori (7 posto). U Gnjilanu i Đakovici nijedan direktor nije prijavio da se Shkollat.org koristi u njihovim školama. U Dragašu tri od osam direktora (38 posto) navelo je da je platforma korišćena u njihovoj školi.

To potvrđuju podaci o korišćenju sa Shkollat.org. Nastavnici na Kosovu su pozvani da se pridruže Shkollat.org preko novootvorenih Microsoft naloga, takođe poznatih kao Shkollat.org digitalni identiteti. Ipak, samo mali deo nastavnika se redovno bavio platformom. U tom smislu, skoro svaki treći nastavnik je izjavio da se ne oseća dovoljno pripremljeno za korišćenje online platformi u skladu sa svojim potrebama. Ovaj nalaz sugeriše da su potrebni veći napori i koordinisana podrška kako bi se nastavnici uključili u platformu.

“Njihova upotreba (platforme) nije mogla biti pravilno izvedena jer su nastavnici bili nepripremljeni, a naš nedostatak (digitalnih) alata i alata učenika predstavljao je veliku poteškoću, međutim uspeali smo.”

– Profesor srednje škole, Gnjilane

Zaključak politike:

Povećati napore u komunikaciji, zagovaranju i koordinaciji kako bi se Shkollat.org pozicioniralo kao digitalno rešenje za nastavu koje nastavnici mogu iskoristiti da podrže učenje usmereno na učenika unutar i izvan fizičke učionice. Na Kosovu, nastavnici su upoznati sa alatima za video konferencije, kao što je Zoom, koji je postao popularan kao rezultat pandemije COVID-19. Međutim, rešenja za digitalnu nastavu koja kombinuju digitalni sadržaj sa komunikacionim alatima još uvek se nedovoljno koriste. Osim podrške nastavi tokom zatvaranja škola, rešenja za digitalnu nastavu imaju veliki potencijal da podrže učenje usmereno na učenika u školi i van škole tako što učenicima pružaju zanimljiv, fleksibilan sadržaj. Shkollat.org objedinjuje sadržaj i alate za učenje kako bi učenje učinilo zanimljivijim za različite tipove učenika, tokom ličnog učenja i učenja na daljinu. Da bi se proširila upotreba Shkollat.org i u udaljenim okruženjima i u kombinovanom pristupu u fizičkoj učionici, potrebni su napori u zagovaranju, komunikaciji i obuci kako bi se nastavnici uključili u digitalno i kombinovano učenje. Ovo uključuje podsticanje svih opštinskih obrazovnih direkcija i direktora škola da podrže i promovišu korišćenje Shkollat.org, olakšavajući proces uključivanja nastavnika i pružajući dovoljnu podršku novim korisnicima.

Da li nastavnici na Kosovu imaju pristup kvalitetnom digitalnom sadržaju usklađenom sa nastavnim planom i programom?

Rezultati iz podataka o proceni potreba otkrivaju da nastavnici na Kosovu često mogu pronaći digitalni sadržaj na internetu, ali to nije uvek korisno ili lako uključiti u svoje planove nastave. Više od polovine (62 procenta) nastavnika se slaže da imaju pristup dodatnim materijalima za učenje na mreži. Nastavnici u urbanim sredinama su češće tražili dodatne materijale za učenje online u poređenju sa nastavnicima u ruralnim područjima (67 procenta naspram 57 procenta). Međutim, digitalni materijali dostupni na mreži ne prate nužno nacionalni nastavni plan i program na Kosovu i njihov kvalitet nije pregledan i osiguran od strane MONTI-a. Ovo stvara sumnje za nastavnike o tome koji materijali se mogu bezbedno koristiti tokom digitalnog učenja, a koji odstupaju od nacionalnih standarda. Učesnici kvalitativnog istraživanja naglasili su da čak i ako mogu pristupiti digitalnom sadržaju, ne znaju uvek kako ga ugraditi u svoje nastavne planove, ili im nedostaje motivacije i vremena za to.

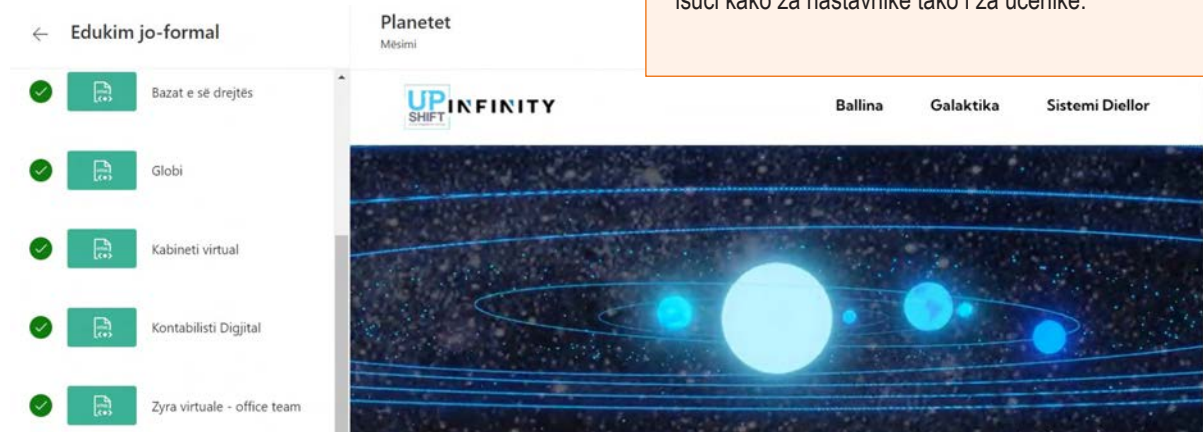
Nastavnici su istakli da bi se kvalitet digitalnog sadržaja usklađenog sa nastavnim planom i programom na Kosovu mogao poboljšati. Većina dostupnog sadržaja usklađenog sa nastavnim planom i programom za digitalnu nastavu proizvedena je tokom pandemije COVID-19 kako bi se podržalo učenje na daljinu. Ovi materijali su brzo razvijeni za studente različitih nivoa u kontekstu hitnosti. Kao rezultat toga, učesnici kvalitativnog istraživanja su rekli da sadržaj nije uvek bio zanimljiv i prikladan za korišćenje u ličnoj učionici u kombiniranom pristupu.

Nakon toga, učesnici su naglasili da interaktivni materijali za digitalnu nastavu na Kosovu obično nisu bili dostupni, uključujući, na primer, interaktivne lekcije usklađene sa nastavnim planom i programom, virtuelne laboratorije, animacije, vežbe, domaće zadatke prilagođene različitim nivoima učenika (diferencirano učenje), obrazovne igre ili pomoćni i digitalni sadržaji za studente sa invaliditetom.

Zaključak politike:

Odrediti prioritet razvoju kvalitetnog digitalnog sadržaja za Shkollat.org, uključujući nastavnike i učenike u proces. Shkollat.org pruža spremište proverenog digitalnog sadržaja usklađenog sa nastavnim planom i programom kojem nastavnici mogu verovati. Razvoj kvalitetnog digitalnog sadržaja za Shkollat.org i promovisanje njegove upotrebe kao centralnog skladišta sadržaja usklađenog sa nastavnim planom i programom bi osiguralo da nastavnici mogu lako pristupiti i koristiti različite sadržaje koji odgovaraju njihovim nastavnim ciljevima. Kvalitetan digitalni sadržaj je fleksibilan, pristupačan i privlačan za različite tipove učenika. Na strukturiran način prati ciljeve nastavnog plana i programa i nastavnici ga lako mogu uključiti u svoje nastavne planove. Učenici mogu komunicirati sa kvalitetnim digitalnim sadržajem kako bi napredovali u svom učenju vlastitim tempom, vođeni nastavnicima kako bi postigli složene zadatke. U procesu razvoja sadržaja, participativni pristupi, koji uključuju nastavnike i učenike, mogu pomoći da se osigura da digitalni sadržaj bude relevantan i motivišući kako za nastavnike tako i za učenike.

Koliko su nastavnici na Kosovu spremni da prihvate digitalnu nastavu kao deo nastave, u učionicama i van njih, i kako im se može pružiti podrška u budućnosti?

Nastavnici na Kosovu generalno misle da digitalna nastava može poboljšati obrazovanje; međutim, nisu se svi osećali sigurni u uključivanje digitalne tehnologije u svoju nastavu. Većina nastavnika (84 procenata) izjavilo je da bi korišćenje digitalne tehnologije moglo poboljšati njihovu nastavu, dok je 79 procenata planiralo koristiti digitalne alate kao deo nastave. Međutim, postojale su značajne razlike među grupama nastavnika: nastavnici u opštini Lipljan i oni od 50 do 65 godina obično su bili manje skloni da ugrade digitalnu tehnologiju u svoju nastavu – samo 68 procenata nastavnika u obe grupe je planiralo da to učini. Ovo je usko povezano sa razlikama u digitalnim veštinama među različitim grupama nastavnika. Kada se nastavnici osećaju sigurni u svoje digitalne veštine, verovatnije je da će digitalnu tehnologiju uključiti kao deo svoje nastave. Na primer, većina nastavnika od 20 do 35 godina planirala je da uključi digitalne tehnologije kao deo svoje nastave (95 procenata). Ovo prati njihovu udobnost korišćenjem digitalnih tehnologija (vidi grafikon 1). Većina je izjavila da može koristiti online alate i platforme u skladu sa svojim potrebama. Ovo je u suptinosti sa nastavnicima od 50 do 65 godina koji su izjavili da se osećaju manje sigurni u svoje digitalne veštine.

“Mi smo seoska škola, ali neki nastavnici su učestvovali u obuci o korišćenju interneta i kompjutera... više je bilo samoinicijativno, neki nastavnici pred penziju nisu bili zainteresovani za učenje i nisu unapredili svoje digitalne veštine tokom ovoga vremena.”

– Nastavnik u školi, Gnjilane

Nastavnici na Kosovu imaju pristup mogućnostima za obuku nastavnika, ali one nisu uvek efikasne. Većina nastavnika u uzorku (86 procenata) izjavila je da imaju prilike da učestvuju u programima profesionalnog razvoja za digitalne kompetencije. Isto tako, u većini škola (70 procenata), direktori su prijavili da su nastavnici učestvovali u obuci o digitalnom učenju od izbijanja COVID-19. Međutim, podaci iz Programa za međunarodno ocenjivanje učenika (PISA) otkrivaju da obuke nastavnika na Kosovu možda nisu dovoljno redovne ili prilagođene individualnim potrebama nastavnika za učenjem (OECD, 2020). U 2018. godini 17 procenata nastavnika je prijavilo da je pohađalo program stručnog usavršavanja tokom prethodna tri meseca. Nizak udeo u poređenju sa nastavnicima na Zapadnom Balkanu (39 procenata) ili Evropskoj uniji (50 procenata). Dokazi iz PISA-e takođe sugerišu da

je efikasnost programa obuke nastavnika na Zapadnom Balkanu, uključujući Kosovo, nedosledna. Širom zemalja u Evropskoj uniji, a posebno u zemljama Centralne i Istočne Evrope, PISA rezultati pokazuju pozitivnu povezanost između broja obuka koje nastavnici primaju i učestalosti ažuriranja svojih pristupa podučavanju. Međutim, na Kosovu, ovo udruženje nije uvek dosledno, što sugeriše da programi obuke nastavnika osmišljeni i realizovani na opštinskom nivou mogu imati različite stepene kvaliteta (Mehmeti, Raciand Bajrami, 2019). Ovo može biti slučaj i sa obukama nastavnika o online učenju koje su ponekad organizovale same škole nakon zatvaranja zbog COVID-19.

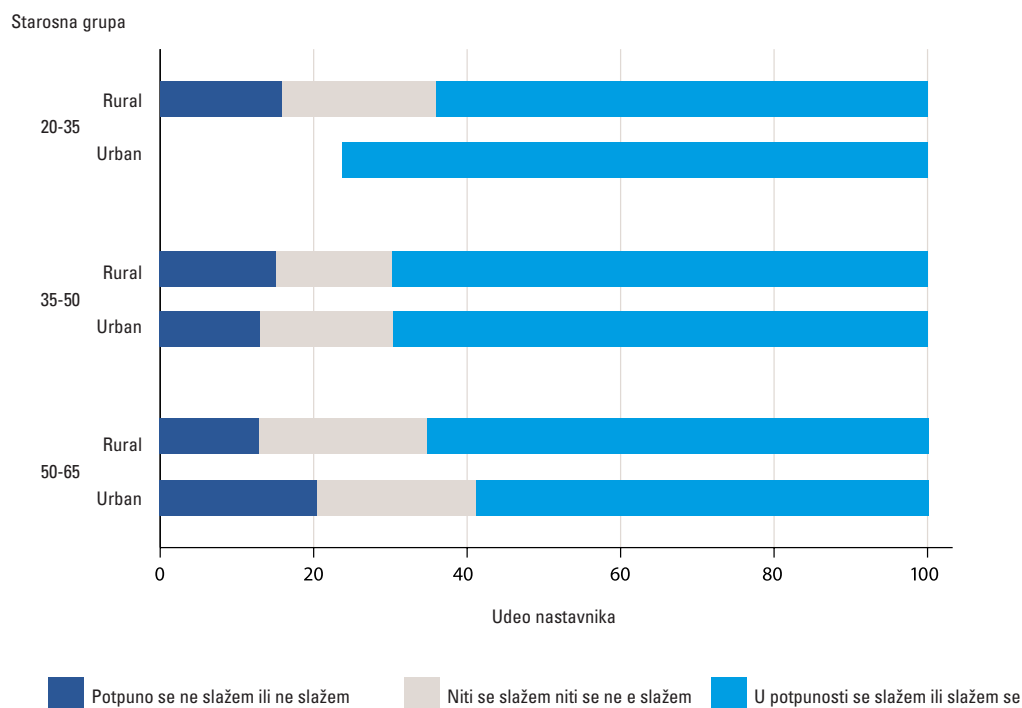
“Pošto smo morali odmah reagovati, zamolili smo nastavnika informatike i tehnologije da nam omoguću obuku na ovim platformama kako bismo što pre počeli.”

– Profesor u srednjoj školi, Lipljan n

Potrebne su posebne obuke na Shkollat.org i kako integrisati digitalnu nastavu u učionice kako bi nastavnici koristili digitalnu nastavu kao alat u svakodnevnoj nastavi. Manje od polovine (38 procenata) nastavnika u uzorku učestvovalo je u obuci nastavnika za Shkollat.org. Nastavnici koji su pratili obuku za Shkollat.org češće su izveštavali da su imali mogućnost da koriste digitalne platforme prema svojim potrebama (80 procenata naspram 62 procenata) i planiraju da koriste tehnologiju u nastavi (82 procenata naspram 77 procenata). Ove razlike mogu biti uzrokovane obukom, ali i drugim razlozima, kao što je, na primer, da će se nastavnici sa jačim početnim digitalnim veštinama češće prijaviti za daljnju obuku.

Dalja istraživanja o efikasnosti ovih obuka bila bi korisna za identifikaciju odgovarajućih strategija za pripremu i podršku različitim grupama nastavnika u korišćenju digitalnih alata za digitalnu i kombinovanu nastavu. Isto tako, dalja istraživanja bi pomogla da se fino podese sadržaj, pristup realizaciji i intenzitet obuke postojećih programa obuke na osnovu dokaza.

Grafikon 1. Digitalne veštine koje su sami prijavili nastavnici

Zakljuci politike

Razviti strukturirane, kvalitetne, kontinuirane i praktične programe obuke nastavnika kako bi nastavnici napredovali vlastitim tempom u skladu sa svojim potrebama učenja. Šeme obuke nastavnika treba da uzmu u obzir raznolikost potreba za učenjem među nastavnicima na Kosovu. Isto tako, njihov kvalitet treba biti osiguran. Poslednjih godina, Kosovo je povećalo napore da podstakne i strukturira profesionalni razvoj nastavnika kroz kosovski sistem licenciranja nastavnika, povezujući napredovanje u karijeri nastavnika sa njihovim profesionalnim razvojem. Kosovska obrazovna strategija (2021–2025) takođe se odnosi na tekući rad na predstojećoj „Politici za poboljšanje i osiguranje kvaliteta u pripremi nastavnika na Kosovu“. Osiguravanje sprovođenja ovih politika može pomoći u podsticanju kontinuiranog profesionalnog razvoja među nastavnicima. Osim toga, standardi nastavnika za digitalnu nastavu mogu pružiti okvir za razvoj strukturiranog nastavnog plana i programa o digitalnom učenju, koji pokriva osnovne veštine do naprednih kompetencija za kombinovanu i digitalnu nastavu pomoću Shkollat.org. Strukturiranje staza za obuku nastavnika osmišljenih oko nastavnih standarda za digitalnu nastavu, može omogućiti nastavnicima da uče i napreduju na kontinuiran način, u skladu sa njihovim potrebama. U ovom procesu biće važno identifikovati i podržati nastavnike kojima nedostaju osnovne veštine za digitalnu nastavu, kroz procenu potreba za učenjem nastavnika od strane opštine kako bi im pružila poboljšanu podršku kroz ciljane obuke ili IKT mentorske programe. Ovo se može uraditi na opštinskom nivou kroz procenu potreba nastavnika za učenjem. Na kraju, razvoj standarda za programe stručnog usavršavanja nastavnika i podsticanje centralizovane digitalne obuke nastavnika na Shkollat.org, mogli bi pomoći da se standardizuje kvalitet programa obuke nastavnika širom opština.

Da li deca imaju pristup pouzdanoj internet vezi koju mogu koristiti za digitalnu nastavu, u školi i van nje?

Penetracija interneta na Kosovu je najveća u regionu – 96 procenata domaćinstava ima pristup internetu kod kuće (Eurostat, 2019). Ipak, potencijal za korišćenje široko rasprostranjenog povezivanja za digitalnu nastavu je često neiskorišćen. Korišćenje interneta na Kosovu uglavnom je vođeno upotrebom društvenih medija i komunikacionih alata – Viber je alat koji najčešće koriste korisnici interneta (85 procenata), zatim Facebook (67 procenata) i Instagram (51 procenat) (Udruženje za informacione i komunikacione tehnologije Kosova, 2019).

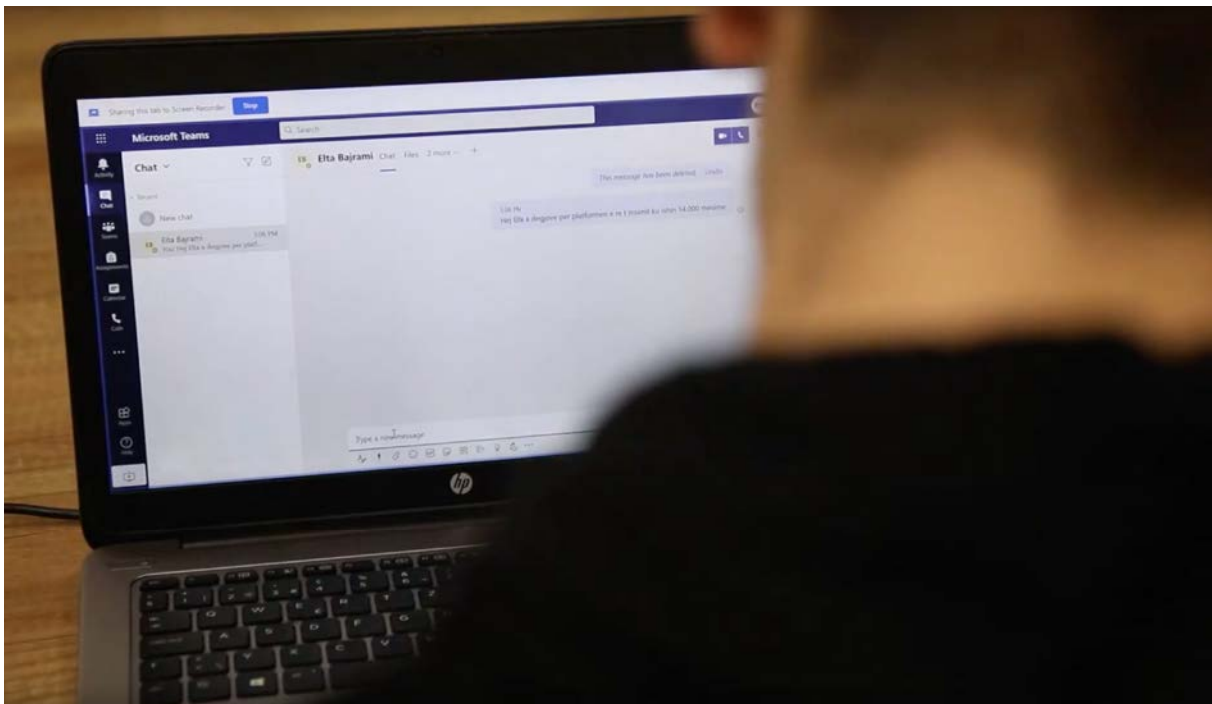
Uprkos široko rasprostranjenom pristupu povezivanja, učenici nisu uvek imali pristup internetu u školi. Dok većina škola u uzorku ima internet vezu, u više od polovine škola (54 procenata) internet je bio dostupan samo u administrativne svrhe. Kada je dostupan učenicima, nastavnicima i direktorima često su izveštavali da je signal slab i dostupan samo u ograničenom području unutar škole. U proseku, samo jedna od svake tri učionice bila je povezana na internet (vidi grafikon 2). Kao rezultat toga, nastavnici su često prijavljivali poteškoće u pristupu onlajn materijalima u školi. Na primer, oko 40 procenata nastavnika je izjavilo da nastavnici i učenici ne mogu pristupiti onlajn pedagoškim resursima.

“ Nismo zadovoljni metodama onlajn nastave jer je internet konekcija slaba, imamo samo 10 megabajta u školi, ako se više od tri do četiri nastavnika povežu na internet, on se prekida i oprema ne radi.”

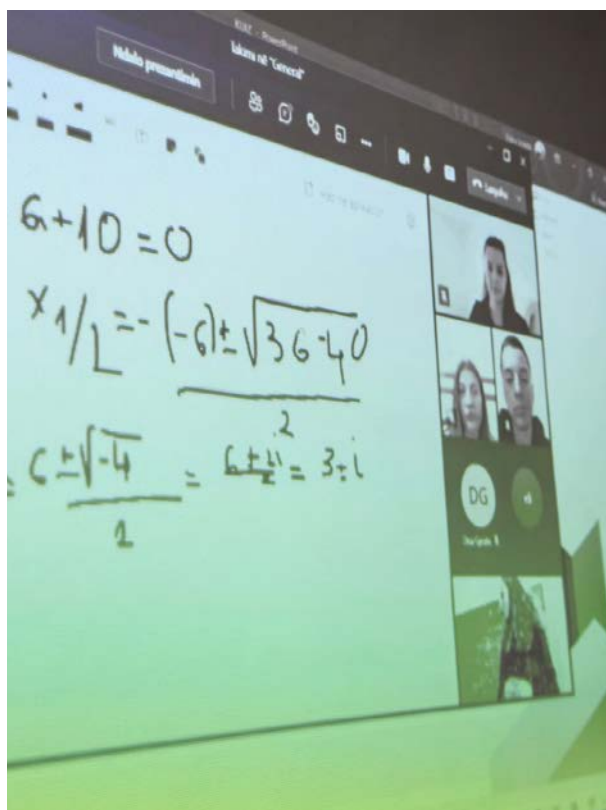
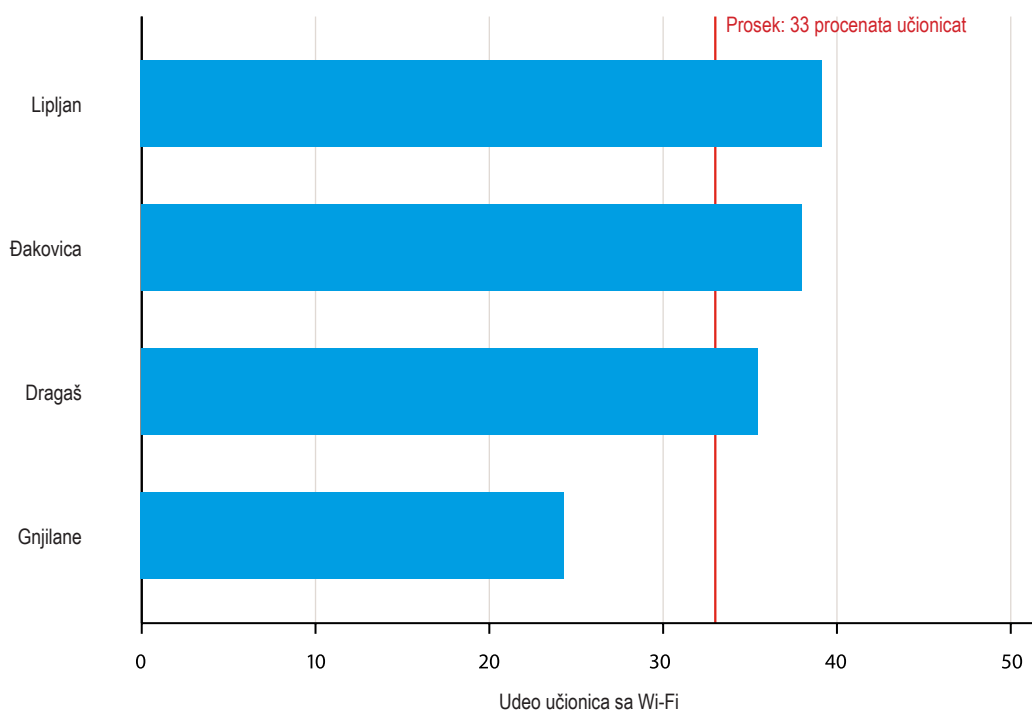
– Nastavnik u osnovnoj školi, Lipljan

Izvan škola, povezanost učenika na internet je bila neujednačena u svim opštinama.

Većina učenika (95 procenata) izjavilo je da s vremena na vreme imaju pristup internetu van škole. Međutim, samo svaki treći učenik je naveo da uvek ima pristup stabilnoj internet konekciji, dok je 5 procenata učenika izjavilo da nikada nemaju pristup. Potonji udeo raste na 14 procenata u ruralnim oblastima Lipljana. Posebnu pažnju treba posvetiti podršci učenicima koji nemaju pristup internetu van škole kako bi se svi učenici mogli podjednako angažovati na Shkollat.org i digitalnim obrazovanjem uopšteno u školi i van nje.

Grafikon 2. Povezanost škola po opštinama

Zakljuci politike

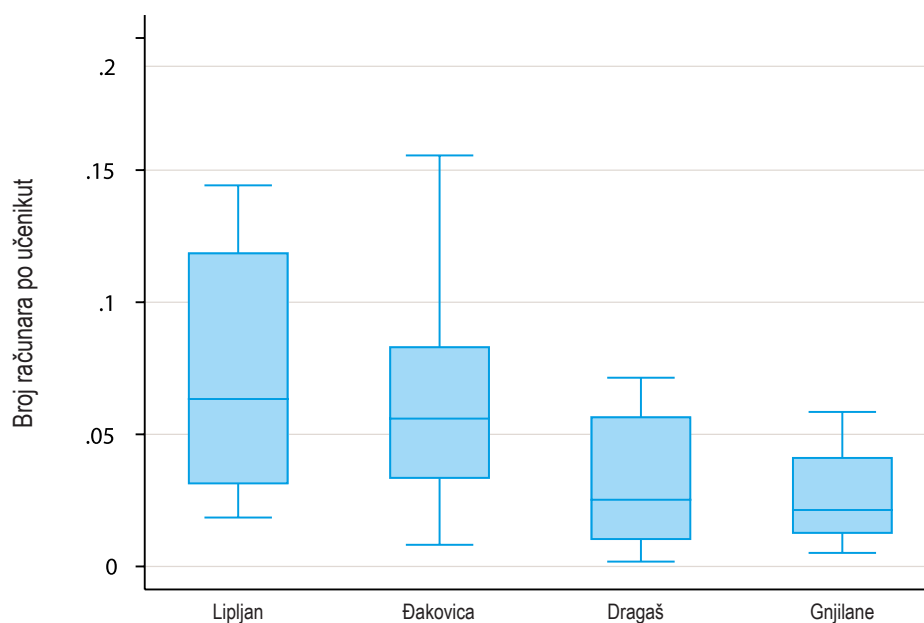
Osigurati da svi učenici imaju pristup pouzdanoj, širokopojasnoj internet konekciji u školi i kod kuće. Iako većina škola na Kosovu ima neki oblik pristupa internetu, to se često ne koristi za digitalna nastava. Većina škola u uzorku imala je neki oblik internet veze, ali je to često bilo dostupno samo u administrativne svrhe. Treba uložiti napore da se poboljša ne samo broj škola povezanih na internet, već i da se poboljša kvalitet i doseg ove veze. Omogućavanje pristupa Internetu učenicima i nastavnicima u svim školskim učionicama unutar škola osiguralo bi da nastavnici mogu koristiti internet za digitalna nastava kada je to potrebno, uklanjajući logističke barijere. Kod kuće nedostatak pristupa internetu takođe predstavlja značajnu prepreku za ugrožene učenike da učestvuju u digitalnom učenju. Da bi se zatvorio ovaj digitalni jaz, važno je identifikovati ranjive učenike koji nemaju pristup internetu kod kuće i podržati ih u uključivanju u digitalna nastava.

Da li deca imaju pristup uređajima za praćenje digitalne nastave kada je to potrebno, u školi i van nje?

U poslednje dve godine pristup uređajima u školi znatno se povećao. Međutim, i dalje postoje praznine u IKT kapacitetima na nivou škole. Većina škola u uzorku (70 procenata) je dobila tehnološku opremu, uključujući laptopove, projektore ili tablete u poslednje dve godine. Ipak, nedostaci u IKT kapacitetu za pružanje digitalnog učenja su i dalje prisutni. U proseku, škole u uzorku imale su manje od 1 računar na 10 učenika (0,05 računara po učeniku). Ovaj udeo je bio niži u Lipljanu (0,03) i Gnjilanu (0,04), u poređenju sa Dragašem (0,07) i Đakovicom (0,06). Ovi rezultati su slični odnosu računara i učenika koji je zabeležen u PISA

procenama za Kosovo 2018 (0,12) i ostaje izuzetno nizak u poređenju sa odnosom učenika i računara na Zapadnom Balkanu (0,26) ili u Evropskoj uniji (0,81) (OECD, 2020). Unutar opština, razlike u IKT kapacitetima među školama takođe sugerišu da raspodela školskih resursa možda nije uvek pravična (videti Grafikon 3). Isto tako, na nivou škole obično nije bilo posvećenog osoblja koje bi podržalo upravljanje i održavanje tehnološke opreme. Ovo je takođe ograničilo kapacitete škola da efikasno koriste IKT opremu za digitalnu i kombinovanu nastavu.

Grafikon 3. Distribucija odnosa računara i učenika po opštinama

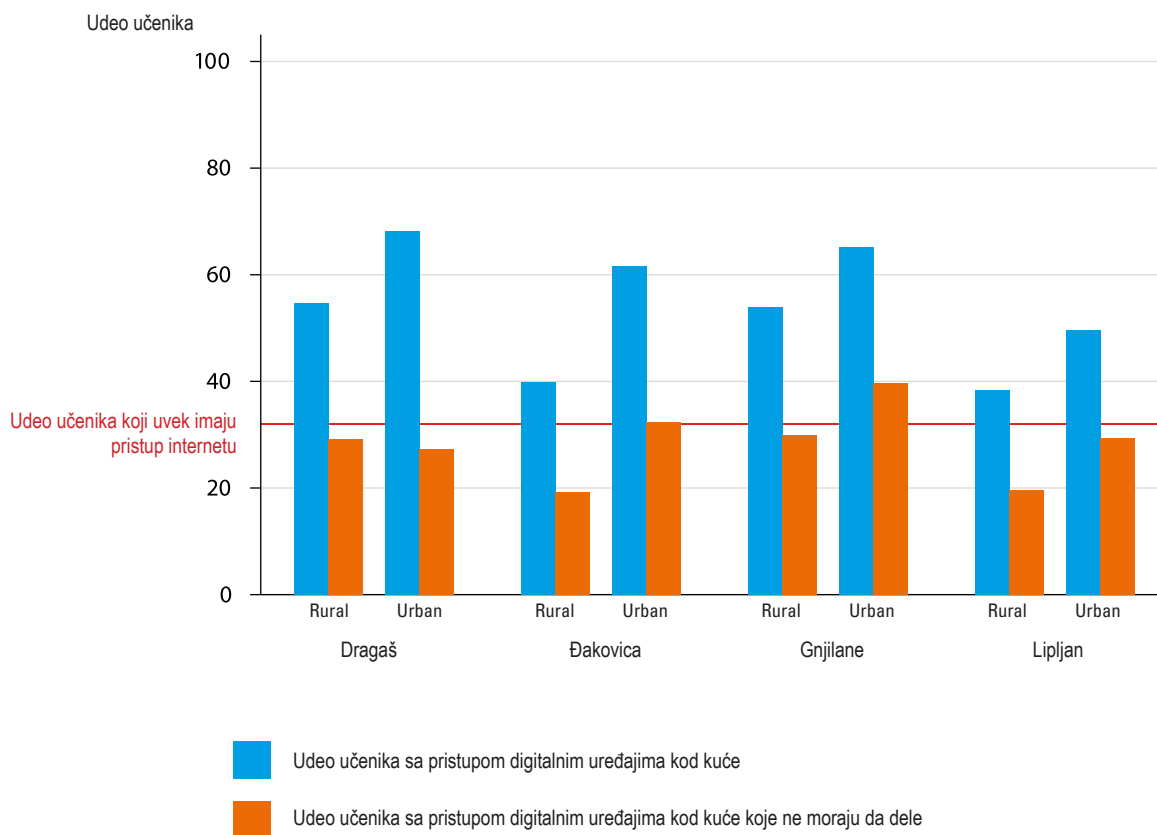
Kod kuće učenici nisu uvek imali uređaje koje mogu koristiti za izradu domaćih zadataka po potrebi. Otprilike polovina učenika (53 procenata) imalo je pristup uređajima za digitalna nastava kod kuće, uključujući računare, laptopove ili tablete. Međutim, samo 29 procenata učenika imalo je pristup uređajima koje ne moraju deliti sa braćom i sestrama ili roditeljima (vidi Grafikon 4). Ovo je ograničilo mogućnost učenika da koriste digitalne uređaje za domaće zadatke kada je to potrebno. Gotovo svaki treći učenik koji nije imao lični uređaj za digitalna nastava (30 procenata) uopšte nije mogao pristupiti tehnologiji za izradu domaćih zadataka. Broj učenika koji imaju digitalni uređaj kod kuće, ali koji su trebali

da dele sa braćom i sestrama i roditeljima, takođe je visok (23 procenata). Deljenje digitalnih uređaja kod kuće je takođe prijavljeno kao izazov u kvalitativnim intervjuima. Slično tome, većina učesnika je spomenula potrebu da dele svoje računare ili da pronađu alternativne načine da podrže svoju decu da učestvuju u online nastavi.

” Nas je petoro u mojoj porodici i morali smo (učestvovati u online učenju) iz svih pet prostorija... neko je slušao u hodniku, štaviše nije bilo dovoljno opreme, jedan ili dva laptopa i morali smo koristiti naše telefone, a ponekad to nije išlo kako treba.”

– Roditelj učenika srednje škole, Lipljan

Grafikon 4. Pristup učenika digitalnim uređajima za učenje

Zakljuci politike

Nastaviti jačanje IKT kapaciteta u školama i proširiti pristup digitalnim uređajima među ugroženim učenicima.

U protekle dve godine, MONTI i međunarodni partneri podržali su škole širom Kosova da povećaju svoje IKT kapacitete. Kao rezultat toga, većina škola u uzorku opremljena je sa najmanje jednim računarom i jednim projektorom, ali malo njih ima dovoljno uređaja za primenu pristupa digitalnom i kombinovanom učenju u učionici. Isto tako, ne znaju svi nastavnici kako da koriste ove uređaje. U tom smislu, ostaju značajni nedostaci u pogledu uređaja i digitalnih veština za njihovo korišćenje. Kao deo Strategije obrazovanja na Kosovu (2022–2026), MONTI je namenio finansijska sredstva za jačanje IKT kapaciteta u školama. MONTI takođe saraduje sa UNICEF-om na Kosovu kao deo ove strategije za razvoj obrazaca zahteva za digitalnu opremu, koje treba da popune opštinske uprave za obrazovanje kako bi zatražile digitalnu opremu za svoje škole. U ovom procesu posebnu pažnju treba posvetiti školama sa slabijim IKT kapacitetima u odnosu na njihovu populaciju učenika. Kod kuće, deljenje uređaja takođe i dalje predstavlja prepreku za učenike da se efikasno uključe u digitalnu nastavu. Kao rezultat toga, podrška ugroženim učenicima sa uređajima za uključivanje u digitalnu nastavu u školi i van nje takođe treba ostati prioritet.

Koje promene na nivou sistema mogu pomoći u jačanju ekosistema digitalne nastave na Kosovu?

Institucionalna podrška digitalnoj nastavi je porasla u poslednjih nekoliko godina, pružajući solidnu osnovu za poboljšanje. Uključivanje digitalne nastave kao ključnog cilja Strategije obrazovanja na Kosovu (2022–2026) bio je veliki korak ka jačanju institucionalne podrške za digitalnu nastavu na Kosovu. Kako bi podržala širu digitalizaciju u obrazovanju, strategija takođe planira da kombinuje informacione sisteme za upravljanje u obrazovanju (EMIS), sisteme upravljanja školama/obrazovnim sistemom (SMS/EMS) sa Shkollat.org i drugim postojećim platformama za učenje. U ovom procesu biće važno pratiti izradu politike uz brzo koordinirano sprovođenje. Ovo uključuje davanje prioriteta stvaranju jedinice za digitalizaciju u okviru MONTI-a, prikupljanje dodatnih dokaza u opštinama i zalaganje za digitalizaciju u obrazovanju širom opština na Kosovu.

Da bi se unapredila digitalna i kombinovana nastava na Kosovu, biće potrebni koordinisani naponi, od ministarskih do opštinskih i školskih nivoa. Uspešno sprovođenje reformi politike na Kosovu treba da prevaziđe nedoslednu koordinaciju između različitih administrativnih jedinica kako bi se usmerili naponi u oblasti politike. Ovo je posebno relevantno za proširenje Shkollat.org platforme, pošto nisu sve opštine na Kosovu podjednako upoznate ili podržavaju digitalnu nastavu, dok se neke mogu pridržavati alternativnih rešenja za digitalnu nastavu. U skladu sa ovim, institucionalna podrška za uspešno sprovođenje digitalne nastave i Shkollat.org treba da postoji ne samo u okviru MONTI-a, već i u opštinskim upravama za obrazovanje, Inspektoratu za obrazovanje, školama, kod roditelja i učenika. Jačanje, podrška, obezbeđivanje resursa i koordinacija napora u svim administrativnim jedinicama i zainteresovanim stranama biće od suštinskog značaja kako bi se osiguralo da se izrada politike prevede u promene u razredima u školama na Kosovu.

Zaključci politike

Koordinirati i pratiti napore digitalizacije za uspešno sprovođenje. Strategija obrazovanja na Kosovu (2022–2026) pruža prozor za modernizaciju pružanja obrazovanja na Kosovu putem digitalnog i kombinovanog učenja. Da bi se osigurao uspeh, važno je uspostaviti mapu puta za sprovođenje sa jasnim ciljevima i prekretnicama, zasnovanim na osnovnim podacima i podacima praćenja. Ovo bi omogućilo praćenje sprovođenja u različitim opštinama i olakšalo identifikaciju potreba za podrškom kako se pojave. Slično tome, davanje prioriteta stvaranju jedinice za digitalizaciju u okviru MONTI-a i imenovanje koordinatora za digitalnu nastavu u opštinskim upravama za obrazovanje i školama moglo bi pomoći da se poboljša koordinacija napora za digitalnu nastavu na Kosovu, uključujući programe obuke nastavnika i raspodelu IKT resursa. Dosledna komunikacija sa nastavnicima i roditeljima takođe je važna za koordinaciju napora, povećanje njihove uključenosti i motivacije za usvajanje digitalnog i kombinovanog učenja, i da bi bili u toku sa inovacijama na terenu, uključujući razvoj na Shkollat.org platformi i programe obuke.

5 ZAKLJUČAK

Da bi se osiguralo da sva deca imaju pristup kvalitetnom učenju, Strategija obrazovanja na Kosovu (2022–2026) prepoznaje potrebu da se transformiše način na koji se obrazovanje pruža na Kosovu. Strategija identifikuje kako digitalna nastava može igrati ključnu ulogu u ovoj transformaciji i daje prioritet naporima za jačanje ekosistema digitalnog učenja. Ovaj izveštaj predstavlja nalaze istraživanja u vezi sa kontekstom digitalnog učenja na Kosovu i zaključcima politike za povećanje kosovske nacionalne platforme za digitalnu nastavu: [Shkollat.org](https://shkollat.org).

Digitalna nastava je relativno nov koncept u kontekstu Kosova. Većina nastavnika i učenika povezuje digitalnu nastavu sa hitnim odgovorom nakon zatvaranja škola tokom pandemije COVID-19. Tokom ovog vremena, nastavnici i učenici su se upoznali sa alatima za video konferencije, kao što je Zoom, a pristup uređajima je proširen u školama. Gledajući dalje od ovog odgovora na hitne slučajeve, digitalna nastava može ponuditi interaktivno i personalizovano učenje za svako dete, u razredu i van njega, kroz mešovito učenje i učenje usmereno na učenika. Ipak, za iskorišćavanje punog potencijala digitalnog učenja ostaju različiti izazovi. Digitalne platforme za učenje, kao što je Shkollat.org, nedovoljno se koriste, a zanimljiv digitalni sadržaj usklađen sa nastavnim planom i programom retko je dostupan. Nastavnicima je potrebna strukturirana, kvalitetna praktična obuka o mešovitom učenju koja im omogućava da uče o digitalnoj pedagogiji vlastitim tempom, na osnovu njihovih potreba za učenjem. Na kraju, potrebna je stalna podrška u povećanju pristupa uređajima i povezivanju, kako bi se osiguralo da se sva deca mogu efektivno uključiti u digitalnu nastavu.

Referenca

Antonowicz, Laetitia., 'Ponovo zamisliti obrazovanje uz platformu "The Learning Passport": slučaj Kosova', Dečki fond Ujedinjenih nacija, Priština, jul 2021. www.unicef.org/kosovoprogramme/media/2511/file/Case%20Study%20Learning%20Passport.pdf, pristupljeno 7. januara 2023.

Brossard, Matt, et al., 'Digitalna nastava za svako dete: uklanjanje jaza za inkluzivnu i prosperitetnu budućnost', Dečki fond Ujedinjenih nacija, Firenca, septembar 2021. www.t20italy.org/2021/08/25/digital-learning-for-every-child-closing-the-gaps-for-an-inclusive-and-prosperous-future/, pristupljeno 7. januara 2023.

Eurostat, „Domaćinstva – nivo pristupa internetu“, Evropska unija, Brisel, 2019, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CI_IN_H/default/table, pristupljeno 7. januara 2023.

Kosovsko udruženje informacionih i komunikacionih tehnologija, „Penetracija i upotreba interneta na Kosovu: Nacionalno kvantitativno istraživanje“, STIKK, Priština, oktobar 2019, https://stikk.org/wp-content/uploads/2019/11/STIKK_IK_Report_Internet_Penetration_V3-final-1.pdf, pristupljeno 7. januara 2023.

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, Obrazovanje na Zapadnom Balkanu: Uvidi iz PISA-e, izdavaštvo OECD-a, Pariz, 2020. <https://doi.org/10.1787/764847ff-en>, pristupljeno 7. januara 2023.

Mehmeti, Selim., Profesionalni razvoj nastavnika na Kosovu', Kosovska mreža za obrazovanje i zapošljavanje – KMOZ, Priština, april 2019, http://kec-ks.org/wp-content/uploads/2020/08/Zhvillimi-Profesional-i-M%C3%ABsimdh%C3%AB-n%C3%ABsve-n%C3%AB-Kosov%C3%AB_ENG.pdf pristupljeno 7. januara 2023.

Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu, 'Veštine dvadeset prvog veka', UNESCO, Međunarodni biro za obrazovanje, Ženeva, www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/twenty-first-century-skills, pristupljeno 7. januara 2023.

odgovor na potrebe svakog deteta

UNICEF Innocenti – Globalna kancelarija za istraživanje
i predviđanje Via degli Alfani, 58
50121 Firenca, Italija

Tel: (+39) 055 20 330
Fax: (+39) 055 2033 220
researchpublications@unicef.org
www.unicef-irc.org

@UNICEFInnocenti na Twitter, LinkedIn, Facebook, Instagram i YouTube

© 2023 Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF)

Funded by
the European Union

unicef
for every child